

Między słowem a gestem, czyli o niewerbalnych sygnałach kłamstwa oraz o niespójnościach między werbalną a niewerbalną warstwą wypowiedzi

Abstrakt

Celem opracowania jest próba przedstawienia zagadnienia rozbieżności między współwystępującymi w toku wypowiedzi komunikatami werbalnymi i niewerbalnymi, w kontekście fałszowania lub maskowania prawdziwej informacji. Niewerbalizmy są istotnym elementem procesu porozumiewania się w twarzą w twarz; w tekście podkreślona zostanie różnica między niewerbalnym zachowaniem, niewerbalnym komunikowaniem a niewerbalnym komunikowaniem się (za: Domachowski, 1993), wymienione zostaną rodzaje komunikacji niewerbalnej (m.in. za: Ekman & Friesen, 1969) oraz jej funkcje i relacje z mową (za: Knapp & Hall, 2000), ze szczególnym uwzględnieniem zaprzeczania. Po zdefiniowaniu pojęcia kłamstwa określony zostanie stopień wiarygodności komunikatów niewerbalnych w porównaniu z komunikatami słownymi oraz wpływ wieku i płci na niewerbalne oznaki nieprawdomówności, a następnie przedstawione i omówione zostaną wymieniane przez badaczy niewerbalne sygnały kłamstwa: głównie inkongruencje między słowami a zachowaniem niewerbalnym (m.in. gestykulacją), tzw. dziurawość kanałów (czyli niekontrolowane czynności fizjologiczne – np. zmiana wielkości źrenic – jako informacja o faktycznie odczuwanych emocjach i prawdziwych intencjach), mikrogesty itp. Opisane zostaną także wybrane przypadki świadomego i celowego przekazywania nieprawdziwych informacji przy użyciu gestów emblematycznych (za: Antas, 1999) oraz przypadki „przecieków” emblematycznych (za: Ekman, 2010). Dodatkowo scharakteryzowane zostaną paralingwalne sygnały kłamstwa, takie jak ton głosu, długość pauzy itp. Podane będą również przykłady reakcji interlokutorów na sygnały nieprawdomówności, zarówno na gruncie świadomie używanych gestów (głównie emblematycznych), jak i wybranych zachowań niewerbalnych.

Piśmiennictwo:

Antas, Jolanta, 1999, *O kłamstwie i kłamaniu: Studium semantyczno-pragmatyczne*, TAI PWN Universitas, Kraków.

Antas, Jolanta, 2006, *Gesty – obrazy pojęć i schematy myśli [w:] Ikoniczność znaku. Słowo – przedmiot – obraz – gest*, red. Tabakowska E., TAI PWN Universitas, Kraków, s.181-212.

Bierach, Alfred, 1996a, *Sztuka czytania z twarzy: język twarzy, mimika, portrety, parajęzyk*, Astrum, Wrocław.

Bierach, Alfred, 1996b, *Za maską człowiek: czy można oszukiwać posługując się językiem ciała w drodze do władzy, miłości, sukcesu?*, Astrum, Wrocław.

Domachowski, Waldemar, 1993, *Psychologia społeczna komunikacji niewerbalnej*, Agencja „Edytor”, Toruń.

Ekman, Paul, 2010, *Kłamstwo i jego wykrywanie w biznesie, polityce i małżeństwie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Ekman, Paul, Wallace V. Friesen, 1969, *The repertoire of nonverbal behavior: categories, origins, usage, and coding [w:] Semiotica*, vol. 4, no 2, s.49-89.

Knapp, Mark L., Judith A. Hall, 2000, *Komunikacja niewerbalna w interakcjach międzyludzkich*, Astrum, Wrocław.

Leathers, Dale G., 2007, *Komunikacja niewerbalna*, Wydawnictwo Naukowe PWN S.A., Warszawa.

Morris, Desmond, 1997a, *Naga małpa*, PRIMA, Warszawa.

Morris, Desmond, 1997b, *Zwierzę zwane człowiekiem*, Świat Książki - PRIMA, Warszawa.

Nęcki, Zbigniew, 1992, *Komunikowanie interpersonalne*, Ossolineum, Wrocław – Warszawa – Kraków.

Pease, Allan, 1995, *Język ciała: jak czytać myśli ludzi z ich gestów*, Wydawnictwo Gemini, Kraków.

Pease, Allan, Barbara Pease, 2009, *Mowa ciała*, Rebis, Poznań.

Sikorski, Wiesław, 2006, *Gesty zamiast słów: psychologia i trening komunikacji niewerbalnej*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.